

2006 йил 31 августдан
чоп этила бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

@jamiyatgzt@mail.ru

Учинчи Ренессанс пойдевори

Нажот таълимда,
Нажот тарбияда,
Нажот илмда!

Шавкат МИРЗИЁЕВ.

ТАЪЛИМГА ЭЪТИБОР – КЕЛАЖАККА ЭЪТИБОР

Давлатимиз раҳбари томонидан илгари сурилаётган Янги Ўзбекистонни барпо этиш стратегияси халқимизнинг асрий орзу-интилишларига мос, унинг миллий манфаатларига жавоб бера оладиган объектив зарурат таълим-тарбия ривожининг мутаносиблигини таъминлашга қаратилган катта дастурдир.

Ёшларимизнинг онг-тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш, буни энг муҳим вазифага айлантириш масаласи 2020 йил 23 сентябрда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги Қонунда ҳам акс этган. Юртимизни янги тараққиётга олиб чиқишда барча куч-ғайратни бирлаштириш ва фидокорона меҳнат қилиш орқали Янги Ўзбекистонни – Учинчи Ренессансни бунёд этиш ғояси баралла айтилди ва ҳаракатлар шунга мутаносиб бошлаб юборилди.

рақамлаштириш ва шаффофлигини таъминлаш мақсадида барча умумтаълим муассасаларида қоғоз шаклидаги журнал ва ўқувчилар кундалигидан воз кечилди. Президентимизнинг 2021 йил 1 майдаги “Ўзбекистон Республикасида хорижий тилларни ўрганишни оммалаштириш фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қароридан кейин биргина Жомбой тумани мактабларида фаолият юритаётган хорижий тил ўқитувчиларининг тил билиш сертификати эгаллик даражаси 5,2 % дан 45,8 % га ўсди. Шунингдек, она тили ва адабиёт, математика, информатика, физика, кимё, биология, тарих каби фанлардан даражали сертификатларнинг жорий этилиши ва сертификат олган ўқитувчиларнинг иш ҳақиға қўшимча устамалар тўланиши педаголаримизнинг ўз устида доимий ишлаши учун туртки ва рағбат бермоқда.

Президентимиз давлат раҳбари сифатида ўз фаолиятини бошлагач, дастлаб юртимиз олимлари, академиклар, етакчи профессорлар, умуман, илм аҳли билан учрашган эди. Бу республикада илм-фан ривожини ишлаб чиқариш тараққиёти била уйғунлаштиришга қаратилгани муҳим аҳамият касб этади. Шунингдек, Президентнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси ва 2017 йил 7 февраль куни қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги фармони, “Ёшларга оид давлат дастури”, “Таълим тўғрисида”ги Қонун, “Илм-фан ва илмий фаолият тўғрисида”ги Қонун, “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси” мамлакатимизда таълим ва илм-фан соҳасини ривожлантиришни янги босқичга кўтарди. Кейинги беш-олти йил давомида жойларда ихтисослаштирилган ўқув муассасаларнинг ташкил этилиши айни муддао бўлди. Жумладан, Имом Бухорий, Имом Термизий халқаро марказлари, Президент мактаблари, Мирзо Улуғбек ва Ал-Хоразмий номидаги ихтисослаштирилган махсус мактаблар, Ҳамид Олимжон, Зулфия, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Ибройим Юсупов, Исҳоқхон Ибрат, Муҳаммад Юсуф, Ҳалима Худойбердиева номидаги ижод мактабларининг фаолият бошлагани катта воқелик бўлди. Бу мактабларнинг зарурлигига мен Жомбой туманида ижодкор-ёшларни бирлаштирган “Умид” клуби ташкил этилгач, қисқа муддатда катта натижа берганини кўриб, яна бир бор амин бўлдим.

Президент Шавкат Мирзиёев “Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси” (кейинги ўринларда стратегия)да, жумладан шундай дейди:

“Буюк аждодларимизнинг бетакрор ва ноёб илмий-маънавий мероси биз учун доимий ҳаракатдаги ҳаётий дастурга айланиши керак. Бу ўлмас мерос ҳамиша ёнимизда бўлиб, бизга доимо куч-қувват ва илҳом бағишлаши лозим. Авваламбор, миллий таълим тизимини яна шундай руҳ билан суғоришимиз керак. Бунинг учун олим ва мутахассисларимиз, ҳурматли уламоларимиз бу маънавий ҳазинани бугунги авлодларга содда ва тушунарли, жозибали шаклларда етказиб беришлари зарур.

“Оққан дарё – оқаверади”, дейди халқимиз. Бугун буюк аждодларимизнинг бебаҳо меросига таяниб, янги Ренессанс пойдеворини яратиш учун бизда барча имкониятлар мавжуд, дейишга тўла асосларимиз бор. Ҳамма гап ана шу имкониятлардан қай даражада оқилона фойдалана олишимизга боғлиқ.

Мактабларда “Вазир соати”, “Тадбиркор ва банкирлар сабоғи” каби дарс амалиётларини жорий қилиш лозим. Уларда ижро органлари раҳбарлари, салоҳиятли тадбиркорлар, малакали банк ходимлари дарс ўтиши керак.

Шунингдек, диний уламоларимиз ҳам жамоатчиликка маърифат, бағрикенглик, одоб ва ахлоқ илмларидан сабоқ берсалар мақсадга мувофиқ бўларди.

(Давоми 3-саҳифада)

Яхшидир
аччиқ
ҳақиқат

ГАЗЕТАЛАР АҲВОЛИ – МАЪНАВИЯТИМИЗ КЎЗГУСИ

Тақдир тақозоси билан салкам бир ой касалхонада ётишимга тўғри келди. Баъзан шифтга тикилиб ётганимда, хаёллар талабалик йилларимга чорлар, ўша пайтда пойтахтида чиқадиган кундалик нашрлар кўз олдимда намён бўлар, биз уларни матбуот дўконларидан навбатда туриб харид қилар ва кизиқиб мутолаа қилардик.

Бу байрамдек эди. Ўша пайтдаги марказий нашрларда Саид Аҳмад, Одил Ёкубов, Пиримкул Қодиров, Шухрат, Асқад Мухтор, Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Ўлмас Умарбеков, Ўткир Ҳошимов, Шукур Холмирзаев сингари таниқли ёзувчи ва шоирларнинг насрий ва назмий асарлари тез-тез босилиб турар, уларни қолдирмай ўқиб борар, давраларда муҳокама қилар эдик. Уларнинг маҳорат сирларини профессор-ўқитувчиларимиздан бот-бот эшитар, ўзимиз ҳам ўша устозларга ўхшаб ёзишга ҳаракат қилар, кичикроқ бўлса-да мақола ёки лавҳамиз бирор газетада чиқиб қолса, дўппимизни осмонга отар эдик. Кейинроқ билдимки, ҳозирги Ўзбекистон Миллий университетининг журналистика факультетида бизга таҳсил берган Очил Тоғаев, Расул Муҳаммадиев, Бегали Қосимов, Лазиз Қаюмов, Мухтор Худойқулов, Тоҳир Пидаев, Сайди Умиров каби қатор устозларимиз газета ўқишга, унинг материалларини таҳлил қилишга ва албатта, ўқиганларимиздан хулоса чиқариб олишга меҳр уйғотган экан.

Буни қарангки, ўтган асрнинг 80 — 90 йиллари нафақат газета ва журналларнинг, балки телевидение ва радионинг ҳам савияси жуда баланд эди. Халқимиз газета ва журналларни қанчалик меҳр билан ўқиса, телекўрсатувлар билан радиоэшитиришларни ҳам шунчалик қизиқиш билан томоша қилар ва тингларди.

(Давоми 6-саҳифада)

МАМЛАКАТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ ДРАЙВЕРИ

Президентимиз Шавкат Мирзиёев янги йил табригида мамлакатимизда ўтган бир йил давомида амалга оширилган ишлар, 2024 йилда олдимизда турган энг устувор вазифалар тўғрисида сўз юритди.

Таъкидлаш жоиз, юртимизда ҳар бир йилга алоҳида ном бериш ва ундан келиб чиқиб, давлат дастурига оид ҳужжатларни қабул қилиш анъанаси мавжуд. Инсон кадрини улуғлаш, аҳоли манфаатларини таъминлаш, кучли иқтисодийни барпо этиш мақсадида мамлакатимизда 2024 йил — Ёшлар ва бизнесни қўллаб-қувватлаш йили деб эълон қилинди.

Кейинги йилларда ёшларга бўлган эътибор, уларга кўрсатилаётган ғамхўрлик, яратилаётган шароит ва имкониятларни ҳар бир ёш ўз ҳаёт тарзида, фаолиятида ҳис қилиб турибди. Янги таҳрирдаги Конституциямизда ҳам ёш авлоднинг ҳуқуқ ва манфаатлари алоҳида мустақамлаб қўйилди.

Жумладан, янги таҳрирдаги Конституцияда Оила, болалар ва ёшлар учун алоҳида боб ажратилди. Асосий қонунимизнинг 79-моддасида давлат ёшларнинг шахсий, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий, экологик ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлайди, уларнинг жамият ва давлат ҳаётида фаол иштирок этишини рағбатлантириши, давлат ёшларнинг интеллектуал, ижодий, жисмоний ва ахлоқий жиҳатдан шаклланиши ҳамда ривожланиши учун, уларнинг таълим олишга, соғлиғини сақлашга, уй-жойга, ишга жойлашишга, бандлик ва дам олишга бўлган ҳуқуқларини амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратиши белгилаб қўйилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон — 2030” стратегияси тўғрисида”ги Фармони ҳам ёшлар салоҳиятини юксалтириш, уларнинг ҳар томонлама ривожланиши учун мустақам ҳуқуқий асос вазифасини ўтовчи ҳужжат бўлиб хизмат қилмоқда.

Стратегияда ёшларни замонавий касб ва чет тилларга ўқитиш тизими яратилиши кўзда тутилган. Бу мақсадга эришиш учун ҳар бир вилоятда 1 тадан “Креатив парк” фаолиятини ташкил этиш, уларга йилига камида 40 минг ёшни жалб этиш вазифаси қўйилган. Мактаб битирувчилари камида 2 та хорижий тил ва 1 та касб эгаллашини таъминлаш белгиланди.

Ушбу йўналишда илмий ва инновацион фаолият, интеллектуал

ўйинлар ҳамда чет тилларни ўрганишга жалб этиш орқали камида 2 миллион ёшнинг иқтидорини ривожлантириш каби мақсад ва марралар кўзланган. Ҳар йили 500 нафар истеъдодли ёшни хорижнинг нуфузли олийгоҳларига ўқишга юбориш режалаштирилган. Бу йигит-қизларнинг жаҳон меҳнат бозорида талабгир кадрлар бўлиб етишишига замин ҳозирлайди.

Стратегияда 400 минг ёшнинг

бандлигини таъминлаш ва муаммоларини ҳал этишга эришиш ҳамда ёшлар ишсизлиги даражасини 14 фоиздан 11 фоизга камайтириш юзасидан чора-тадбирлар ҳам ўз аксини топган. Шу билан бирга, ёшлар ўртасида ИТ соҳани янада оммалаштириш, соҳада хизматлар экспортини оширишга алоҳида эътибор қаратилган. Бунинг учун ИТ соҳада 300 минг ёшни иш билан таъминлаш кўзда тутилган. Мактаб ўқувчилари халқаро ИТ бозорда талаб юқори бўлган замонавий касбларга ўргатилиши ҳамда “Бир миллион дастурчи” лойиҳасини кенгайтириш ва ҳар йили энг иқтидорли 15 минг ёшни нуфузли халқаро компаниялар талабларига мос дастурлар асосида тайёрлаш тизими йўлга қўйилиши юзасидан амалий чоралар белгиланди.

Келгусида жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланадиган ёшлар сонини кўпайтириш, оммавий спорт камровини кенгайтириш стратегиянинг асосий мақсадларидандир. Оммавий спорт тадбирларини ташкил этиш орқали ёшлар

камровини 8 миллиондан ошириш ҳамда жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланиш учун камида 5 мингта маҳаллада спорт майдончалари барпо этилиши назарда тутилган.

Бугунги кунда билим олишга, замонавий касб-хунар эгаллашга, турли йўналишларда иқтидорини намоён этишга, тадбиркорлик қилишга яратилган шароитлар натижасида ёшлар кўплаб соҳаларда янги марраларни забт этмоқда. Хусусан, олий таълим тизимида ҳам ёшларга кенг имкониятлар яратилмоқда. Олий таълим муассасалари сони салкам уч карра кўпайиб,

дони ажратилиб, 435 минг ёшларнинг бандлиги таъминланди, 32 мингдан зиёд ёшга субсидия орқали асбоб-ускуна, меҳнат куроллари ва компьютерлар олиб берилди.

Ёшларни иш билан таъминлаш билан боғлиқ муаммолар ҳал қилинмоқда. Уларни касбий тайёрлаш ва қўллаб-қувватлаш дастурлари тасдиқланди ва амалга оширилмоқда. Бутун мамлакат бўйлаб касб-хунар таълими марказлари фаолият кўрсатмоқда, уларда 50 дан ортиқ касб-хунарлар ўргатилмоқда.

Ўтган давр мобайнида ёшларнинг ижтимоий ҳимоясини таъминлаш ва ижтимоий, иқтисодий, ҳуқуқий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш бўйича тизимли ишлар қилинди. Хусусан, барча маҳаллаларда ёшлар етакчиси лавозими жорий этилиб, бу вазифага интилувчан, ташкилотчилик қобилиятига эга, ташаббускор ёшлар саралаб олинди. “Ёшлар дафтари” тизими йўлга қўйилиб, сўнгги икки йилда 798 мингта яқин ёшга қарийб 1 триллион сўмлик ёрдам кўрсатилди.

Ўтган йили 130 минг талабага 1 триллион 700 миллиард сўм таълим кредити берилди, хотин-қизларнинг магистратурада ўқиши бепул бўлди. Эҳтиёжманд оилага мансуб 53 минг талабага ўқиш учун контракт пуллари, 15 мингдан зиёд ёшга ҳарбий хизмат ва 13 минг ёшга чет тиллар бўйича имтиҳон харажатлари тўлаб берилди, 81 минг талабага уй-жой ижараси тўлови ажратилди. “Ёшлар дафтари” орқали 300 минг ёшга қарийб 600 миллиард сўмлик ёрдам берилди.

Бу соҳадаги ишларни янада аниқ ва манзилли ташкил этиш мақсадида 14 ёшдан 30 ёшгача бўлган 9 миллион ўғил-қиз алоҳида эътиборга олинди. Бунда биринчи марта 25 та вазирлик ва идора маълумотлари ўзаро уйғунлашган электрон базага жамланди. Барча ёшларнинг ижтимоий аҳволи, қобилияти ва қизиқиши ўрганилиб, “маҳалладан вазирликкача” тизимида ишлаш чоралари белгилаб олинди.

Бир сўз билан айтганда, юртимизда ёшлар сиёсати халқаро умумэтироф этилган ҳуқуқ ва нормалар билан ҳамоханг тарзда олиб борилмоқда. Зеро, ёшлар давлатимизнинг энг катта бойлиги, бебаҳо хазинасидир.

Мухаммаджон ВАЛИЕВ,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатасининг
Ёшлар масалалари бўйича
комиссияси раиси

(Бошланиши 1-саҳифада)

Шу сабабли, биз биринчи марта умумтаълим мактабларида “Тарбия” фанини жорий қилдик. Маърифатпарвар бобомиз Абдулла Авлонийнинг асрий кадрятларимиз асосида яратган “Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ” асари шарқона тарбиянинг ноёб қўлланмаси сифатида бугунги кунда ҳам ўзининг кадри ва аҳамиятини йўқотган эмас. Биз “Тарбия” фанининг назарий ва ме-

олий таълим муассасаларида ўргатиб, синдириб борсак, кейин улар ҳаётда ўзлари хоҳлаган йўналишни танлай-версинлар, мақсадларига етиш осон бўлади. Шунингдек, бундай илм эгаллаган кишини тўғри йўлдан оздириш имконсиздир.

Стратегиядан: “Мактабгача таълим ва мактаб таълими, олий ва ўрта махсус таълим тизими ҳамда илмий-маданий масалаларни Учинчи Ренессанснинг тўрт узвий халқасига, бағча

савурлар тугал ва мақсадга мувофиқ даражага етмагани ҳам маълум.

Таълим тизимининг барча босқичларида ижтимоий фанларни қай тарзда тақсимлаш, ўқитиш ва амалиёт соатларини қандай ташкил этишга доир махсус концепцияни ишлаб чиқиш зарур эҳтиёжга айланган.

Шу сабабли “Узлуксиз таълим тизимида ижтимоий фанларни ўқитиш тартиби ва тамойиллари туғрисида” конун ишлаб чиқиш ва уни амалиётга

олайлик!) тала-тўплар, глобаллашув ва алғов-далғовларга боғлаб, “оламшумул” миқёсда, яъни “революцион” жавоб беришга урунмаслигимиз лозим. Аввало, муқаддас динимиз, бой азалий кадрятларимиз, маънавий-тарбиявий урф-одатларимиз, қолаверса, ўзлгимиз, яқин ва узок ўтмишдаги илм олиш (бериш), таълим-тарбия масалалари тарихий таҳлилдаги ютуқ ва муаммоларни инобатга олиб, замонавий илм-фан ютуқлари

ТАЪЛИМГА ЭЪТИБОР – КЕЛАЖАККА ЭЪТИБОР

тодологик асосларини ишлаб чиқишда мана шундай бебаҳо асарлардан самарали фойдаланишимиз зарур.”

Шу ўринда, таъкидлаш жоизки, юқорида қайд этилган “Тарбия” фанининг ҳар хил синфларга мўлжалланган дарсликлари билан танишиб чиқдим. Энди мазкур дарсликларга Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратларининг китоблари (“Ҳадис ва ҳаёт”, “Одоблар хазинаси”, “Бахтли оила”, “Ижтимоий одоблар” ва ҳ.к.) дан, шунингдек, қизларимиз учун Турсуной Содиқованинг китоблари (“Оила илми”, “Келинчак илми”, “Сабаб ва натижа”, “Мураса илми”, “Бахт қаерда?” ва ҳ.к.) дан киритиб бориш ўринли деб ҳисоблайман. Шукурки, бундай замондош олим-у, улаомларимиз ҳамда уларнинг асарлари юрти-мизда етарли.

Тафаккур қилиб кўрамиз, муқаддас Қуръони каримда энг биринчи оят қандай номланади? Тўғри, “Иқро”, яъни “Ўқи!”. Хўш нега? Яратган дастлаб ўзига ҳамд айтиш билан бошласа ёхуд ота-онага хизмат қилишнинг афзалликлари ҳақида уқтирса, бўларди-ку? Демак, инсон зоти ким бўлишидан қатъий назар, биринчи навбатда ўқиши, яъни, илм олиши зарурлиги таъкидланмоқда. Биз дастлаб ўқиб, илм олсаккина бошқа кўрсатмаларни бажариш, тўғри бўлган ҳидоят йўлни топиб олишни удалар эканмиз.

Буюк мутафаккир бобомиз Низомиддин Мир Алишер Навоий айтадилар:

*Элга шараф бўлмади жоҳу насаб,
Лек шараф келди ҳаёву адаб.*

Яъни инсонга насл-насаби ва бойлиги эмас, ҳаё ва одоби шон-шараф келтиради.

Муқаддас динимизда баён қилинган фикрлар, ҳадислар, панд-насихатлар борасида болаларимизга ўта эҳтиёткорлик ва меъёр билан билим бериб борилса, уларда ижобий ҳислатларни таркиб топишига хизмат қилувчи энг тараққийпарвар омил бўлади. “Илм кишини бу дунёда иззатли у дунёда шарафли қилади”, дейилади ҳадиси шарифда. Илмнинг улўғлиги шу даражадаки, у қоронғуликларни ёритувчи машъалдир. Унга ҳар бир киши муҳтож, у кишини ўз пиллапо-яларидан юксак поғоналарга етаклайди. Тараққий этиш ва камолот сари интилган ҳар бир киши илм этагини маҳкам тутмоғи шарт. Биз мана шу ақидаларни болаларимиз онгига уларнинг ёш тоифаларидан келиб чиқиб, мактабгача таълимда, мактабда ва

тарбиячиси, мактаб муаллими, профессор-ўқитувчи ва илмий-ижодий зиёлиларимизни эса, Янги Уйғониш даврининг тўрт таянч устунига айлан-тиришдан иборат”.

Шу ўринда, туманимиздаги мактабларга Самарқанд шаҳридаги олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчиларининг келиб, маҳорат дарслари ўтиши, мактабларимиз ўқувчи ва ўқитувчиларининг олий таълим муассасаларига боришларининг ташкил этилиши яхши самара бера бошлади. Шунингдек, эл ардоғидаги илмий-ижодий зиёлиларимизнинг мактабларимизга қилаётган ташрифлари ўқувчиларимизга яхши рағбатлантириш (мотивация) бўлмоқда. Туманимиз марказида хусусий мактаб ташкил этилгани кенг жамоатчилик томонидан қўллаб-қувватланаётгани туманинг бошқа ҳудудларида ҳам шундай мактаблар ташкил этиш лозимлигини аниқламоқда. Бу билан таълим муассасаларимиз ва уларда фаолият юритаётган педагогларимиз ўртасида соғлом рақобат вужудга келмоқда.

Шу ўринда таъкидламоқчимизки, жамият ва инсониятнинг келажак истиқболи ёшларнинг ақл-заковат ва касб-хунар эгаллаш қуввати ҳамда фаолиятидаги меҳнат самараси кўла-мига боғлиқ. Фақат баркамол ёшлар иқболли келажак яратишга қодирдир. Ёшлиқдаги такомил ақл-билим ва касб-хунар ўрганишдан ҳамда иштиёқ билан меҳнат қилишдан пайдо бўлади. Комил ёшлар — Ватан ва халқнинг бебаҳо бойлигидир. Шундай экан, азиз ота-оналар, тириклик учун сув ва ҳаво қанчалик зарур бўлса, таълим ва тарбия, илм ҳам шунчалик зарур эканлигини теран англаб, болаларимиз тарбиясига ўта масъулият билан ёндошайлик. Бу вазифа фақат таълим муассасалариники эмас.

Стратегиядан:

“Аммо жамият ва давлат ҳаётининг мураккаб категориялари, одамлар орасидаги нозик ижтимоий, иқтисодий ва ахлоқий муносабатлар, айниқса, ишлаб чиқариш ёки муайян ихтисосликлар билан боғлиқ маънавий тамойиллар ҳақидаги билимларни шу ёшдаги болалар ўзлаштира олмаслиги ҳам аён-ку!

Шу билан бирга, ижтимоий фанларни таълим босқичлари ва ихтисосликларнинг талаблари ва тамойилларига мослиги, ўқувчилар, бакалавр ва магистрларнинг эҳтиёжлари ва қизиқликлари, касб хусусиятларига мувофиқлиги ҳақидаги аниқ-равшан та-

жорий этиш эҳтиёжи мавжуд деб ўйлайман.

Бу жиҳатдан, Ўзбекистон Республикасининг узлуксиз таълим ва тарбия соҳасини гуманитарлаштириш стратегияси яратилиши ва амалга оширилиши мақсадга мувофиқ.

Чиндан ҳам, бугун биз улўғ ниятлар билан пойдеворини қўяётган янги уйғониш даври мамлакатимизда мана шундай улкан бойлик яратишга, халқимиз ҳаётини фаровон қилишга ва келгуси авлодларга ўзимиздан муносиб мерос қолдиришга хизмат қилади.”

Қайд этиб ўтмоқчимизки, Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги 187-сонли қарорига кўра, таълим стандарти талабларининг бажарилмагани учун жавобгарлик умумий ўрта таълим муассасаси раҳбариятига юкланган. Аммо аксарият мактабларда масъулиятсизлик оқибатида ўқувчилар билими сифат-самарадорлигини баҳолаш тўхтаб қолганини кузатиш мумкин. Шуни инобатга олиб, умумтаълим мактабларида ички мониторинг жараёнлари сифатли ташкил этилишини назорат этувчи мезон ишлаб чиқиш зарур.

Шунингдек, ҳозирги кунда аксарият ўқитувчилар дарс жараёнларида на дарс ишланма (дарс конспекти), на ўқув-дидактик материаллар, на АКТ воситалари ва на методик қўлланмалардан фойдаланяпти. Педагогларнинг ҳеч қандай тайёргарликсиз дарсга кириши одатий ҳолга айланди. 2020 йилда педагоглардан дарс ишланмалари ва бошқа турдаги ҳужжатларни талаб қилишга чек қўйилгани аксарият ўқитувчиларнинг “Дарс муқаддас” деган қоидага мутлақо амал қилмай қўйишига сабаб бўлди. Дарсларни сифатли ташкил этишда АКТ воситаларидан фойдаланиш кўникмасининг йўқлиги, методик қўлланмаларнинг етишмаслиги дарс ўтиш сифатида салбий таъсир кўрсатмоқда. Шу боис, ўқитувчилар дарс жараёнларида дарс ишланма, ўқув-дидактик материаллар, мультимедия воситалари, методик қўлланма ва бошқа воситалардан фойдаланишини назорат этувчи мезон ишлаб чиқиш керак.

Бугунги кунда, илм-фан, маънавият-маърифат, таълим ва тарбия борасидаги долзарб муаммоларни, замон ва макон гардишидаги (бундай муаммолар ҳар замон ва тузумларда ҳам бўлган, саодат асрини ёдга

асосида режа тузиб, яхлит концепция ишлаб чиқсак, қолган натижалар ўзи пешма-пеш келаверади.

Бунда, аввало, мактабгача таълим муассаларидаги тарбиячиларимизни сифат даражасини яхшилаш, болажонларимизни тил ўрганиши, ўзбекона урф-одатларимиз билан бир қаторда ривожланиб бораётган замон тараққиёти талаблари доирасида ҳаётга мослашиб боришларини таъминлашимиз лозим.

Мактабларимизда кейинги йилларда бошланган кенг қўламли ислохотларни маҳкам тутиб, аввало ўқитувчиларимиз масъулиятини ошириш, мактаб ва ота-оналар ҳамкорлигини яхшилаш, такомиллаштириш, ўқувчиларимизни ёш тоифаларига қараб, тил ўрганишлари, ўзлари қизиқаётган касб-хунарларни эгаллашлари, таълимнинг кейинги босқичида уларни хоҳиш-истаклари ҳамда қобилиятларига қараб тоифалашга эътибор қаратишимиз керак. Болаларимизда мактаб таълимининг бошиданок Ватанга, ота-онага, миллатга садоқат, ор-номус, ғурур, қатъият, жасурлик, қизларимизда ибод, ҳаё қаби фазилатларни шакллантириб боришга эришимиз шарт.

Таълимнинг кейинги босқичларида ёшларимизни замонавий фикрлайдиган, қаида иккита ҳорижий тилни мукамал билладиган, ўзи эгаллаётган касбини пухта ўрганган, миллий кадрятларимиз, муқаддас динимизни яхши ўзлаштирган, турли йўналишларга осонликча оғиб кетмайдиган, бир сўз билан айтганда, камолотли кадрларни етиштиришга эришимиз лозим.

Ёшларимиз таълимдан кейин ўз меҳнат фаолиятларини бошлаётган корхона ва ташкилотларда ёшлар билан мунтазам ишлайдиган ҳар томонлама етуқ, комилликка интилган инсонлардан иборат мутаххасисларни бўлишига эришиш лозим.

Имоним комилки, ўтмиши бой, ақл-заковатли, дунё тан олган улўғ аждодларимиз мустаҳкам таъмал тошини қўйиб қўйган, бугунги кунда дунё сари дадил одимлаётган бу она заминимиз — Янги Ўзбекистон ёшлари ҳали юксак марраларни эгаллашади.

Қаюм СОБИРОВ,
Жомбой тумани ҳокими

“ҲАЁТИМНИ САҚЛАБ ҚОЛИШДИ”

ёхуд ижтимоий “шифокор”лар билан бир кун

“Ҳаётда кўп адашдим. Ҳозир уй-жойим йўқ, қариндошларим ҳам. Спиртли ичимликларни кўп истеъмол қилиш ортидан қатор касалликларни орттириб олдим. Охири кунларда оёқларим ҳам ўзимга бўйсунмай қўйди. Кўчада қолиб кетаман деб ўйлагандим...”

Бу шу кунларда Каттакўрғон шаҳар тиббиёт бирлашмасида даволанаётган М.К.нинг иккори. Шаҳар “Инсон” ижтимоий хизматлар маркази ёрдами билан оёққа турган фуқаронинг келажақдан умидлари катта.

Айтиш жоизки, бунга ўхшаш воқеалар бугун Каттакўрғон шаҳридагилар учун янгилик эмас. Худудда синов тариқасида фаолияти йўлга қўйилган “Инсон” ижтимоий хизматлар марказида шу каби қийин ижтимоий вазиятга тушиб қолган 12 тоифадаги фуқаролар реабилитация қилиниб, ижтимоий ҳимояга олинмоқда.

— Аҳолига кўрсатилаётган ижтимоий хизматлар 4 та шуъбага бўлинган ҳолда ташкил этиляпти, — дейди марказ директори Жасур Аҳмедов. — Фуқаролар билан жойларда ишлаш учун 10 нафар ижтимоий ходим ва шунча ассистент штати ажратилган. Фаолиятимизни хонадонларни хатловдан ўтказиш ҳамда улардаги вазият, оила ва фуқароларнинг яшаш шароитини ўрганишдан бошладик. Бу тез бўладиган жараён эмас, албатта. Шундай оилалар борки, улардаги ижтимоий муҳитни тўғри баҳолаш учун бир ёки икки кун эмас, ҳафта-лаб кузатув олиб бориш, жараёнга психологларни жалб қилиш керак бўлади. Натижа ўзини оқлайди, ходимларимизнинг сабри ва меҳнати ортидан эҳтимолий муаммоларнинг ҳам олди олинапти.

Ногиронлик аравачаси ўрнига қўлтиктаёқ

Ижтимоий хизмат дейилганда кўпчилик фақат давлат томонидан бериладиган моддий ёрдам ва субсидияларни тушунади. Аслида бу жуда кенг соҳа бўлиб, унинг бош мақсади инсонларнинг турмуш тарзини яхшилаш, жамиятни соғломлаштиришдир. Бунга эришиш учун эса ижтимоий муаммоларни бартараф этиш керак. Моддий ёрдам муаммонинг ечими эмас, албатта.

— Керакли муолажалардан кейин оёққа туриши мумкин бўлган фуқарога ногиронлик аравачасини

берсангиз, у соғайишга шўшилмайди, оқибатда ростдан ҳам ногирон бўлиб қолади, — дейди марказнинг ногиронлар билан ишлаш шуъбаси мудираси Феруза Раҳимова. — Шундай фуқаролар борки, ҳар қанча даволанишига қарамай ўзини жисмонан заиф ҳис қилади, аслида, унинг муаммоси психологиясида бўлади. Бу ўз навбатида, биздан ҳар бир ҳолатни индивидуал ва чуқур таҳлилий ўрганишни талаб қилади. Содарок қилиб айтганда, биз кимга ногиронлик аравачаси ва кимга қўлтиктаёқ кўпроқ фойда беришини аниқлаймиз.

Маълумотга кўра, шаҳарда ногиронлар сони ортмоқда — 2023-йилнинг январ ҳолатига 2360 нафар бўлса, жорий йилда 2550 нафар. Шу боис, марказда ногиронларни реабилитация қилиш, қизикишига қараб, параспорт ва касбга йўналтиришга эътибор қаратилган. Жорий йил ҳисобидан шаҳарда истиқомат қилувчи 6 нафар ногиронлиги бор фуқаро параспорт билан шуғулланишни бошлаган бўлса, 1 нафари ишга жойлаштирилган ҳамда 6 нафари касбга ўқитилмоқда.

Инсонийлик касб бўлса...

— Худудда 84 нафар ўзгалар парваришига муҳтож нуронийлар истиқомат қилади, — дейди марказнинг катта ёшдаги ва оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган оилалар билан ишлаш шуъбаси мудираси Зулфия Кўчқорова. — Уларнинг айримларида қариндош-уруғ йўқ, бошқалариники узокқа кўчиб кетган. Бундай ҳолатда биз биринчи навбатда қариндошлар ўртасидаги алоқаларни тиклашга ҳаракат қиламиз. Бунинг имкони бўлмаса, марказдан ассистент ажратилади. Улар белгиланган вақтларда фуқароларнинг уйига бориб, маиший хизмат кўрсатади. Бунга қирларни ювиш, уй ва ховлини тозалаш, егулик тайёрлаш, дорихона ёки дўконга бориб келиш сингари вазифалар қиради.

Биз ассистентлар фаолияти билан танишиш мақсадида жойларга чиқдик. Биринчи манзилимиз Фарбачит маҳалласида истиқомат қилувчи 88 ёшли Нурия Саидованинг хонадони бўлди. Кексалик йилларида ёлғиз қолган онахон кўмакчиси Марғуба Азаматова билан савол-жавобимизни нотўғри тушуниб, “Марғубани урушманглар”, дея қийиб берди.

— 45 йил шифокорлик қилиб, одамларни даволадим, — дейди онахон. — Тақдир экан, кексайиб, ўзим ҳам эътиборга муҳтож бўлиб

қолдим. Марғуба яхши, ҳар кун келиб, хизматимни қилади. Ундан ва ҳолимдан хабар олаётган бошқа ижтимоий ходимлардан миннатдорман. Уларсиз тақдиримиз нима бўларди, билмайман.

Марғуба опа шаҳардаги 4 та маҳаллада истиқомат қилувчи яна 4 нафар шундай фуқарога маиший хизмат кўрсатади. Уларнинг орасида саломатлиги оғирлари ҳам бор.

— Қаровимдаги кексалар менга, мен эса уларга ўрганиб қолганман, — дейди Марғуба опа. — Иш вақтим

хизматлар кейсини шакллантиради.

Хусусан, мақола бошида келтирилган воқеа қахрамонининг янги ҳаёти ҳам 10 минг нафардан ошди аҳоли истиқомат қиладиган Дамарик, Ёрмачит ва Навбахор маҳаллаларида фаолият олиб бораётган ижтимоий ходим Адхам Устабоев билан учрашувдан кейин бошланган. Биз М.К. билан шифохонада учрашдик. У ижтимоий ходим унинг ҳаётини сақлаб қолгани бот-бот такрорларди. “Шифокорларнинг айтиши бўйича яна бир-икки кун кечикканимизда, касаллигим оғир оқибатга олиб келиши мумкин экан. Бу одамлар менга шу вақтгача кўрмаган яхшилигимни қилишди”, — дейди у ҳаяжонланиб. Ўтган вақтда марказ аралашуви билан фуқаронинг йўқотилган паспорти қайта тикланибди. Энди М.К. касбга ўқиб, ишламоқчилигини айтди. Албатта, марказ унга бу имкониятни ҳам беради.

Мақолада тилга олинган хизматлар “Инсон” ижтимоий хизматлар маркази томонидан кўрсатилаётганларининг бир қисми, холос. Самарқанд вилоятидаги икки худуд — Пахтачи тумани ва Каттакўрғон шаҳрида синов тариқасида ташкил этилган марказлар фаолияти тизимли такомиллаштириб борилмоқда. Келгусида жараён янада самарали бўлади ҳамда бизнинг эътиборимизни тортган масалалар, хусусан, мутахассис кадрлар етишмаслиги ҳамда ассистентлар маошининг камлиги билан боғлиқ муаммолар ўз ечимини топади деган умиддамиз.

Асқар БАРОТОВ.

эрта тонгдан бошланади. Аввало, мустақил ҳаракатлана олмайди-ганларнинг ҳолидан хабар оламан, чойини тайёрлайман. Кейин бошқа манзилларга қараб шошаман. У ерда ҳам мени кутиб турган бўлишади. Ишимиз осон эмас.

Марказнинг маҳаллада ижтимоий хизматни ташкил этиш шуъбасидан олинган маълумотга кўра, худуддаги 36 маҳалла ижтимоий ходимлар ўртасида тақсимланган. Улар ҳар кун жойларда ижтимоий кузатув олиб бориб, тегишли тоифаларга қирадиган фуқароларга кўрсатилиши лозим бўлган ижтимоий

Юрт қайғуси

ЯҚДИЛ БЎЛСАК, РИВОЖЛАНАМИЗ

Анчадан бери Японияда яшайман. Бу ерда истиқомат қилиб англадимки, японларнинг бирлашиши, бир-бирига эътиборли эканидан ўрнат олишимиз керак. Қаранг, янги йилнинг биринчи кунини зилзила бўлгани ҳақида хабар берган эдим.

7 баллик зилзилада ўлганлар сони 100 нафардан ошди. Худди шу кучдаги зилзилада Туркияда нобуд бўлганлар 50 мингдан ошган эди. Японларнинг қурилиш сифати зўрлиги ҳақида гапирмоқчи эмасман. Шу зилзила бўлгани сабабли, бошқаларнинг муносабати ҳақида айтмоқчиман.

Японияда янги йилдан кейин «Шинненкаи» жуда омалашган. Шинненкаи дегани — Янги йилни яхши кутиб олиш учун компания ходимлари учун уюштирилган базм. Қанчалик муҳим тадбир, базм бўлмасин Японлар ҳар тадбирни «Мотам» билан бошлашди. «Япониянинг фалон худудиди 100 киши ўлди, байрам қилиш ярашмайди» деб ҳар бир тадбирини, нишонлаш билан эмас, ўлганларни, ўша худуддаги одамларни эслаш билан бошлашди. Хурсандчилик, ўйин-кулгу қилишмади. Тўй-базмларни рад қилишди.

Шуларни кўриб, ҳақиқий жамият, бир-бирини ҳурмат қилиш, бир халқ бўлиш, бир ёқадан бош чиқариш нималигини тушундим. Тасаввур қилинг,

МЕҲНАТ НАЗОРАТИ — ДОИМИЙ ЭЪТИБОРДА

Тошкент вилояти Давлат инспекцияси томонидан 2023 йил давомида вилоятда 109 та корхоналарда бахтсиз ҳодисалар юз берган. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари топшириғи бўйича 959 та корхона ва ташкилотда Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси, “Аҳоли бандлиги тўғрисида”ги “Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги, “Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш тўғрисида”ги, “Ногиронлиги бўлган шахсларнинг ҳуқуқлари тўғрисида”ги Қонунлари ва бошқа меҳнат қонунчилиги талаблари бажарилиши юзасидан ўрганишлар ўтказилди.

Давлат меҳнат инспекцияси томонидан корхона ва ташкилотларда иш ҳақи ва унга тенглаштирилган тўловлар берилиши ўрганилганда 313 та субъектда ишчи-ҳодимлардан 6 363 948 минг сўм иш ҳақидан қарздорлик ҳолатига йўл қўйилганлиги аниқланди. Ушбу қарздорликни ундириш бўйича инспекторлар томонидан 782 та субъектга даъво аризаси киритилиб 3 999 864 минг сўм қарздорлик ундириб берилди, 173 та ташкилот (инспекция ёзма кўрсатмасидан сўнг) ўз хоҳиши билан 1 743 689 минг сўм қарздорликни тўлаб берди.

Шунингдек, ташкилотларда ноҳақ ишдан бўшатилган ходимларни ишга тиклаш бўйича судларга 40 та даъво аризаси киритилиб қаноатлантирилди (ишга тикланди), ишга қабул қилиш мажбуриятини юклаш бўйича 6 та даъво аризаси киритилиб, ходимнинг ишга қабул қилинишига эришилди.

Давлат меҳнат ҳуқуқ инспекторлари томонидан бўш иш ўринларини аниқлаш борасида олиб борилган мониторинг натижасида бўш иш ўринлари тўғрисидаги маълумотни тақдим этмаган 232

та корхона, бўшатилиши мўлжалланган ходимлар тўғрисидаги маълумотларни тақдим этмаган 108 та корхоналар аниқланди, 232 та корхонада ўрганиш ўтказилди. Ўрганиш натижасида, 232 та корхона 405 тага бўш иш ўринларини яширгани маълум бўлди. Бўш иш ўринларини яшириб маълумот тақдим этмагани учун 232 нафар мансабдор шахслар 809.920 минг сўм миқдорда маъмурий жаримага тортилди.

Туман (шаҳар) ҳокимларининг тегишли қарори билан 1534 та корхона ва ташкилотларда ижтимоий муҳофазага муҳтож шахслар учун 2023 йилда 7086 та квота иш ўринлари яратилиши белгиланган бўлиб, инспекторлар томонидан ўрганиш ўтказилганида жорий йил 1 декабрь ҳолатига 1265 та корхонада 2046 та квота иш ўрни яратилмагани маълум бўлди. Квота иш ўрни яратмаган 26 та ташкилотга ёзма кўрсатма берилди, 25 та корхонага тақдимнома киритилди, 21 нафар мансабдор шахсга 81350 минг сўм миқдорда маъмурий жарима солинди.

Давлат меҳнат инспекциясига 2023 йил 12 ойи давомида фуқаролардан 2059 та мурожаатлар

келиб тушди, ушбу мурожаатларнинг 1400 таси қаноатлантирилди, 446 таси бўйича тушунтириш берилди, 176 та мурожаат тегишлилиги бўйича бошқа идораларга юборилди, 37 та мурожаат аноним деб топилиб кўрмасдан қолдирилди.

Ўтган 12 ой мобайнида мажбурий меҳнатга оид 16 та мурожаат келиб тушди, мажбурий меҳнатга барҳам бериш бўйича жойларда 120 марта ўрганишлар ўтказилиб 117 нафар ходим мажбурий меҳнатга жалб қилинганлиги ҳолати аниқланди, мажбурий меҳнатга йўл қўйган 7 нафар мансабдор шахс 127500 минг сўм миқдорда маъмурий жаримага тортилди.

Тошкент вилояти Чиноз тумани “йўллардан фойдаланиш” унитар корхонаси директори М.Абдуллаев томонидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 20 апрелдаги “Рамазон ҳайитини нишонлаш тўғрисида”ги Қароридан 21,22,23,24-апрель кунлари барчага дам олиш куни деб эълон қилинган бўлсада, ушбу кунлари барча ишчи ходимларни асоссиз равишда ишга чақириб олиб, уларни кеч соат 19:00 га қадар ишлатганлиги ҳамда доимий равишда яқшанба дам олиш кунлари турли бахоналар билан мажбурий тарзда ишга жалб қилинганлиги юзасидан Ўзбекистон Республикаси МЖТКнинг 51-моддаси 1-қисми билан базавий ҳисоблаш миқдорининг 50 (эллик) баробари, 16 500 000 (ўн олти миллион беш юз минг) сўм миқдорида жарима солинган.

Тошкент вилояти Олмалик шаҳар 2-умумий ўрта таълим мактаби директорининг маънавий ва маърифий ишлар бўйича ўринбосари Арслонова Муножат томонидан мазкур мактабнинг штатлар жадвалида 12 нафар техник ходими ҳовли супурувчи, фаррош, боғбон бўлса-да, 5 нафар педагог ходимларини мажбурий тартибда ободонлаштириш ва кўкламзорлаштириш ишларига жалб этганлиги юзасидан Ўзбекистон Республикаси МЖТКнинг 51-моддаси 2-қисми билан базавий ҳисоблаш миқдорининг 50 баробари миқдорида жарима солинган.

Тошкент Сув таъминоти Чирчиқ шаҳар филиали директори М.Юлдашев томонидан ушбу филиалнинг бўлим бошлиқлари О.Одилов, У.Эрназаров, Б.Мурзоевларни мажбурий тарзда ўз вазифларига кирмайдиган ишларга жалб қилинганлиги юзасидан Ўзбекистон Республикаси МЖТКнинг 51-моддаси 1-қисми

билан базавий ҳисоблаш миқдорининг 50 баробари миқдорида жарима солинган.

2023 йилнинг ўтган даври мобайнида Тошкент вилояти ҳудудидаги корхона ва ташкилотларда меҳнат фаолияти билан боғлиқ юз берган 109 та бахтсиз ҳодиса — 5 та гуруҳий, 32 та ўлим билан тугаган, 69 та оқибати оғир, 3 та ўртача оғир ҳодисалар махсус текширилди. (Юз берган ҳодисаларда 37 нафар ходим ҳалок бўлган, 70 нафар ходим оғир жароҳатланган, 9 нафар ходим ўртача оғирликдаги жароҳат олган, 3 нафар ходим енгил жароҳат олган). Бахтсиз ҳодисаларнинг рўй беришида 1168 та қонунбузилиш ҳолатлари аниқланди, меҳнат муҳофазаси талаблари бажарилмаслигига йўл қўйган мансабдор шахсларга чора кўриш мақсадида ички ишлар органларига ҳулосалар юборилган.

Давлат меҳнат назорати инспекцияси Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича давлат техник инспекторлари томонидан 2023 йил давомида Фуқаролик ишлари бўйича судларга ишлаб чиқариш билан боғлиқ ҳолда соғлиғига етказилган ҳамда боқувчининг вафоти сабабли зарарларни ундириш масалалари бўйича 14 та даъво аризалари киритилган бўлиб, унинг жами суммаси 1 167 595,74 (бир миллиард бир юз олти миш етти миллион беш юз тўқсон беш минг етмиш тўрт) сўмни ташкил этади. Фуқаролик ишлари бўйича судлар томонидан 874 280,82 (саккиз юз етмиш тўрт миллион икки юз саксон минг саксон икки) сўм қаноатлантирилган. Айтилган 5 та даъво аризалари фуқаролик ишлари бўйича судлар томонидан кўриб чиқилмоқда.

Меҳнат соҳасига оид қонунчилик талабларини тарғиб қилиш борасида вилоятдаги барча 22 та туман ва шаҳарлардаги ҳокимлик мажлислар залида корхона ва ташкилотлар раҳбарлари билан, Мактабгача ва мактаб таълими бўлимларида таълим ташкилотлари ходимлари билан, Тиббиёт бирлашмаларида соғлиқни сақлаш ташкилотлари ходимлари билан 189 марта семинарлар ўтказилди, 16 та тадбиркорлик субъектларида тушунтириш ишлари олиб борилиб, меҳнат соҳасига оид 931 та қўлланмалар тарқатилди, оммавий ахборот воситаларида жами 607 марта чиқишлар қилинди.

Маъруф ТАШКУЛОВ,
Тошкент вилояти
Давлат меҳнат назорати
инспекцияси бошлиғи

Сурхондарёда нимадир фалокат бўлса, Тошкентда туриб ҳамдард бўла оласизми? Тўй-базмларингизни рад эта оласизми?

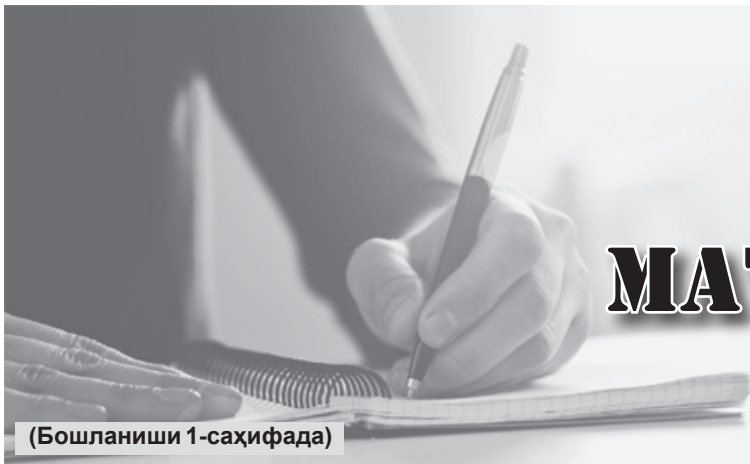
Яқинда, ижтимоий тармқоларнинг ўзбек сегментида бир актёр: «Вилоятликлар Тошкентнинг ҳавосини булғаяпти» деганда ранжидим. «Ҳей, биродар, биттагина Токиода бутун Ўзбекистоннинг аҳолисичалик одам яшайди. Камига, 10 миллионга яқин хорижлик иммигрантлар бор, нима-лар деяпсиз?» дегим келди.

Японияда, Токиода 15 дақиқада «Прописка»га кирасиз. Қайси миллат, қайси вилоят вакили бўлишингизнинг фарқи йўқ. Шу пайтгача бирорта японнинг фалон вилоятлик, фалон жойдан деганини эшитмадим. Ҳақиқий жипс миллат бўла олишган. «Япониялик» деган брендни ярата олишган. Худди «Америкалик» дегандек.

Нега биз ҳалигача «Ўзбекистонлик» деган бренд ярата олмадик? Вилоятлик, фалонлик-пистонлик деб бир-биримизни камситиш билан бандмиз.

Эй, ўзбекистонликлар, бирлашайлик! Жойга қараб, вилоятга қараб ажратмайлик! Шунақа пасткашларни кўрсак аёвсиз калтаклайлик! Акс ҳолда, ҳолимиз танг. Японлар фалонда, Америкаликлар фалонда деб, ўзингизни алдаманг. Японлар ҳам арзимаган 50-60 йилда тўғри тизимни йўлга қўйиб, ҳозир дунёда биринчи рақамли миллатлардан бири бўлиб турибди. Ҳамжиҳатликда ҳикмат бор, бирлашиб, юртга камарбаста бўлайлик.

Баходир ИСКАНДАРОВ.

(Бошланиши 1-саҳифада)

ГАЗЕТАЛАР АҲВОЛИ — МАЪНАВИЯТИМИЗ КЎЗГУСИ

Бу кутлуғ даргоҳларда ишлайдиган ижодкорларни чин дилдан хурмат қилар ва кадрлар эди. Ўша пайтларда Ўзбекистон телевидениесининг техник имкониятлари ерда бўлса, ижодий маҳсулотлари осмонда юлдузлар мисол чарақлаб, миллионлаб томошабинларни ўзига махлиё этиб турарди. Орадан 20-25 йил ўтиб, бунинг акси бўлди. Бугун бу катта даргоҳнинг техник имкониятлари осмонда, ижодий маҳсулотлари эса ерда. Бугун унга ҳавас қиладиган милён-милён томошабин ҳам йўқ. Бундай фикрни ўз вақтида машҳур бўлган “Тошкент окшоми” сингари бир қатор газеталаримиз мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Иқтисодий танглик туфайли аллақачон ўз фаолиятига нуқта қўйган кўпгина шаҳар ва туманлар газеталари ҳақида гапирмасак ҳам бўлади. Хўш, азал-азалдан тарғиботчи, ташкилотчи, илҳомлантирувчи, зиё улашувчи, тарбиячи ва ҳимоячи вазифаларини шараф билан бажариб келган оммавий ахборот воситалари янада юксалиш ўрнига нега орқага кета бошлади? Нега кўпгина газеталаримизнинг адади ҳатто 1500 та ҳам эмас? Нега одамлар аввалгидек у ёки бу газетани изламай қолдилар? Умуман, халқимизнинг неча фоизи газета ўқияпти? Қайси газеталар кўп ўқилаяпти, деб айта оламиз? Қайси нашрларимиз давлат билан жамият ўртасида мустаҳкам кўприк сифатида мавжуд муаммо ва камчиликларни бартараф этишда жасорат кўрсатиб ишлаяпти? Нега “Хуррият” ва “Жамият” каби ўктам газеталаримизда босилаётган долзарб мавзулардаги танкидий мақолаларга соҳа раҳбарлари ўз муносабатларини билдирмаяпти? Бу улар раҳбарлик қилаётган ташкилотнинг матбуот котиблари ҳам газета ўқимаётлигидан далолат эмасми? Газета ўқишни йиғиштириб қўйган раҳбар ўзи ва корхонаси ҳақида нима ёзилганини қаердан билсин? Газетанинг давлат ва жамият тараққиётидаги аҳамиятини, қудрати-ю, кадр-қимматини билган раҳбар шундай йўл тутадими?! Бир вақтлар пойтахт Тошкентнинг ҳар бир хонадонига кириб борган “Тошкент окшоми” газетасининг 500 нусхада чиқаётгани шаҳар ҳокимлиги мутасаддилари қандай изоҳлар экан? Оламро машҳур бўлган шундай катта шаҳарга ярашадиган ишми бу?

Хаёлимда ана шундай ўйлар чарх уриб турганда фикр билдиришимни сўраб талабамнинг телефонимга йўллаган икки-уч материали келиб қолди. Дарҳол ўқиб чиқдим.

Улар мақоладан кўра кўпроқ митти адабий лавҳаларга ўхшарди. Талабамнинг ижодий ишига фикр ва таклифларимни билдиргач ҳадемай, дипломли бўладиган бўлажак журналистларимизнинг матбуотдаги иштироки сустигининг сабабларига жавоб излашга уринаман. Юқори босқич талабаларининг газета, телевидение ва радио таҳририятларида амалиёт жараёнида нималарни ўрганганликлари ҳақида сўраганимда ҳеч қайси бирларидан ижобий жавоб эшитмадим. Айниқса, давлат ва нодавлат телеканалларида ижодий амалиётга борганларга эътибор йўқлиги, талабаларнинг ҳафсаласи пир бўлиб қайтганлиги мени жиддий ўйлантириб қўйди. Бугун кўплаб телетомошабинларнинг ҳақли эътирозига сабаб бўлаётган давлат ва нодавлат телевидениеларидаги кўплаб ўзи ўзига хон, кўланкаси майдон “юлдузлар”идан нимани ўрганиш мумкин? Она тилимизни чайнаш-нимани, таклидними ёки кўчирмачиликни? Бўлажак журналистлар қаламларини бундай жойларда эмас, нуфузли газета ва журналларимиз таҳририятларида қайраганлари дурст. Акс ҳолда журналистиканинг қаттиқ нони тишларини синдириб қўйиши мумкин.

Йигирма беш йиллар муқаддам пахта билан ғалла масаласи шўролар давридагидек хўжалик раҳбарларигагина эмас лавозим курсида ўтирган борки, биронтасига тиним бермас эди. Айниқса, республика, вилоят ва туманларнинг кўпчилик раҳбарлари ҳамон тоталитар тузум сиёсати руҳи билан ғўддайиб юрар унинг камчисини улоқтириб юборгиси келмасди. Пахта ва ғалла етиштирувчиларга бош бўлганлар қандай бўлмасин, давлатга шартномада кўрсатилган ҳажмдаги маҳсулотни топшириши шарт эди. Шу боис, ҳосилдорлиги паст бўлган хўжаликлар раҳбарлари қамалиб кетмаслик учун дунёнинг қайси бурчидан бўлмасин, ими-жимиди пахта ёки ғалла сотиб олиб, режасини бажарарди. Бажармаганлари тегишли жазодан қочиб қутилолмасди. Ёдимда, вилоят давлатга пахта сотиш йиллик режасини бажаришига бор-йўғи уч фоиз қолган. Етти ёшдан етмиш ёшгача ҳамма пахта даласида. Афсуски, далалар аллақачон бўшаб бўлган, ғўзапояларда йилт этган тола кўринмайди. Талабалар эртадан-кечгача дала-дала юриб, уч-беш кило пахта терар, унинг ҳам ярмидан кўпи хашак бўларди.

Вилоят ва туманларнинг асосий вазифаси давлатга ғалла ва пахта

соттиш режасини ошириб бажариш бўлгани учун ҳокимлар ҳеч нарсадан тап тортмас, хўжалик раҳбаридан тортиб, пахта заводи директоригача қўшиб ёзишга мажбур қилинарди. Бундан бохабар бўлган тегишли идоралар лом-мим демас, чунки ғалла ва пахта учун улар ҳам ҳоким билан баб-баробар жавоб берарди. Ким яхши, ғалла билан пахта режасини бажарган ҳоким яхши эди. Кейинроқ бу қинғир ишлар бошқа соҳаларда ҳам қўлоқ ёзди. Натижада давлат мол-мулки ва ерини талон-торож қилиш, ҳатто ҳосилдор пахта майдонларини бўлиб-бўлиб сотиш пойгаси бошланди. Юзлаб корхоналар ерга кирдимиз, осмонга учиб кетдимиз, йўқ бўлди. Аммо қўйингдан тўкилса, қўнжингга деганларидек, ойлик олиб ишлайдиган юқори лавозимдаги кўплаб раҳбарлар ана шу йўл билан бирдан бойиб кетди. Миллиард-миллиард сўм пулга, қават-қават уйга, қатор-қатор мошинадан ташқари ўзларининг завод ва фабрикаларига эга бўлиб, оёқлари ердан узилди. Бора-бора бу юқимли касалликка айланди. Энг муҳими, улар бир-бирлари билан апоқ-чапоқ бўлиб, лавозимлари поғонама-поғона кўтарилиб борди. Шу тариқа, порахўрлик ва давлат мол-мулкини ўзлаштириш чуқур илдиз отди. Уялмай-нетмай, диёнатсизларча алдаш ва ёлғон гапириш оддий ҳол бўлиб қолди. Бу мисолларни нега келтирдим? Чунки буларнинг ҳаммаси конунга, халқ ва давлат манфаатларига мутлақо зид бўлиб, бориб турган жиноят эди. Афсуски, ўша пайтда буларни фош қиладиган журналистлар вилоятда ҳам, пойтахтда ҳам топилмади. Борлари ҳам журъат этолмади. Не-не оғир кунларни, не-не жабру-жафоларни кўрган, сабр-тоқатли бағрикенг халқимиз эса ҳаммагинасини кўриб-билиб турса-да, “ўзимдан чикқан балога, қайга борай давога” дея қора қозони қайнаб турганига шуқур қилганча тилини тишлаб ўтираверди. Шўрликнинг бундан бошқа йўли йўқ эди-да!..

Ҳануз учраб турадиган бундай нопок ишлар ҳақида ёзиш керакми? Керак! Чунки биз бугун дунё билан мулоқот қиляпмиз, дунё билан ҳамкорлик ришталарини боғлаяпмиз. Халқимиз ва давлатимизнинг тинчлиги, фаровонлиги барқарор бўлиши учун янги ғоялар, эзгу мақсадлар билан яшашимиз. Демак, жамиятимизда адолат ва ҳалоллик тамойиллари ҳар қадамда бўй кўрсатиб турмоғи лозим. Бу эса бизнинг ҳар биримиздан фидойи-

ликни, ташаббускорлик, тадбиркорлик, адолат учун курашишни талаб этади. Бўлажак журналистларимиз ўтмишдан хулоса чиқариб, ҳаётнинг ичига чуқурроқ кириб бориб, айтиб ўтилган муаммолар ҳақида ўткир таҳлилий мақолалар ёзсалар нур устига нур бўлур эди. Бу ўзидан ўзи бўлмайди. “Жон чекмасанг, жонна қайда, тоққа чикмасанг дўлана қайда” деганларидек, ҳақиқий журналист бўлмоқчиман деган талаба мобил телефонини бир четга қўйиб, таникли журналист ва адилларимиз публицистикасини қайта-қайта ўқиши, мағзини чақиб, моҳиятини тушуниб олиши, ўзини таҳлил ва таҳрирга ўргатиши керак. Ҳақиқий журналист бўлишни мақсад қилган талаба кузатувчан, синчков, янгиликни ҳаммадан олдин илғайдиган, ўз фикрини ҳимоя қила оладиган, журъатли ва қатъиятли, замон билан ҳамнафас қадам ташламоғи шарт. Ҳақиқий журналист бўламан деган талаба тилга алоҳида эътибор бериши, ҳар бир сўзни ўрнида ишлатишни билиши, ҳар куни нимадир ёзиши, уни қайта-қайта ишлаши, сайқал бериши, ўз ишидан ғурурланиб кетмаслиги, билдирилган таклифлардан ранжикмаслиги, аксинча хурсанд бўлиши лозим.

Давлатимиз раҳбари оммавий ахборот воситаларини қўллаб-қувватлаб, ёрдамини аямаётган бир пайтда бўлажак журналистларимиз биз ҳали талабамиз деб қўл ковуштириб ўтирмай ҳаёт қозонида бақирлаб қайнашлари, яратиш ва яшатиш ишқи билан ёниб яшашлари давр талаби эканлигини унутмасликлари, ўзбек миллий журналистикасининг янги-янги саҳифаларини битиш учун яна бир бор айтаманки, ўқиш ва ўрганишни ўзлари учун байрам деб билишлари керак!

* * *

Худого шуқур, бугун касалхонадан чиқдим. Қадрдон уйимга киришим билан кўзим стол устида тахтаб қўйилган бир кучоқ газетга тушиб қувониб кетдим. Бу менинг почтада йиғилиб қолган бир ойлик газеталарим: “Хуррият”, “Жамият”, “Янги Ўзбекистон”, “Халқ сўзи”, “Миллий тикланиш”, “XXI аср”, шунингдек, “Тафаккур”, “Шарқ юлдузи”, “Жаҳон адабиёти” журналлари эди. Нафасимни ростлаб олгач ўғлимга раҳмат айтиб, мутолаани бошлаб юбордим. Чунки мутолаа мен учун энг зўр байрам.

Нуриддин ОЧИЛОВ,
Ўзбекистон Миллий
университетининг журналистика
факультети ўқитувчиси

ИНСОН ҚАДРИ УСТУВОРЛИГИ — АСОСИЙ МАСАЛА

Суд-ҳуқуқ ислохотлари мамлакатимизда жадаллик билан олиб борилиб, охириги йилларда одил судловни таъминлаш борасида кенг кўламли ислохотлар амалга оширилди. Жумладан, ягона суд амалиётини таъминлаш мақсадида Олий суд ва Олий хўжалик суди ҳокимиятининг ягона олий органи — Ўзбекистон Республикаси Олий судига бирлаштирилди.

Фуқароларнинг одил судловга эришиш даражасини янада ошириш, фуқароларнинг бузилган ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини янада кенгроқ ҳимоя қилиниши таъминлаш мақсадида суд қарорларини қонунийлигини ва асослилигини текшириш механизмлари янада такомиллаштирилмоқда ва суд қарорларини қайта кўришнинг янги тартиби жорий этилди.

Хусусан, 2023 йил 25 декабрда имзоланган “Суд қарорларининг қонунийлиги ва асослилигини текшириш тартиби такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонунга кўра, 2024 йил 1 январдан бошлаб:

■ туманлараро, туман (шаҳар) судлари томонидан биринчи инстанцияда;

■ вилоят ва унга тенглаштирилган судлар томонидан қонуний кучга кирмаган суд ҳужжатлари апелляция тартибида ёки қонуний кучга кирган, апелляция тартибида кўрилмаган суд ҳужжатлари кассация тартибида ҳамда апелляция ёки кассация тартибида кўрилган суд ҳужжатлари мазкур судларда тафтиш тартибида;

■ вилоят ва унга тенглаштирилган судлар томонидан апелляция ёки кассация ҳамда тафтиш тартибида кўрилган суд ҳужжатлари устидан шикоятлар (протестлар) Олий суднинг Иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатида тафтиш тартибида, алоҳида ҳолларда Олий суднинг Иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатида кўрилган суд ҳужжатлари устидан Олий суд Раёсатида тафтиш тартибида кўриб чиқилиши назарда тутилмоқда.

Шунингдек, суд қарорларининг барқарорлигини, иш бўйича яқуний қарорлар қабул қилинишини таъминлаш мақсадида юқори инстанция судлари

томонидан қуйи судлар қарорини бекор қилган ҳолда янгидан кўриш учун қуйи судга юбориш амалиётини тугатиш назарда тутилмоқда.

Апелляция инстанцияси Кодекс 279-моддаси бешинчи қисмининг 7-бандида назарда тутилган асос мавжуд бўлган тақдирда, ҳал қилув қарорини бекор қилишга ва иш материалларини судга тааллуқлилигига кўра бошқа судга юборишга ҳақли.

Бундан ташқари Кодекс 279-моддаси бешинчи қисмининг 2, 3 ва 6-бандларида назарда тутилган асослар яъни:

■ ишнинг ишда иштирок этувчи, суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинмаган бирор-бир шахс йўқлигида кўрилганлиги;

■ ишда иштирок этишга жалб қилинмаган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тўғрисида суд томонидан ҳал қилув қарори қабул қилинганлиги;

■ билдирилган талаб бўйича суд томонидан ҳал қилув қарори қабул қилинмаганлиги аниқланганда апелляция инстанцияси ишни биринчи инстанция судида иш юритиш қодалари бўйича кўради ва ишни биринчи инстанция судида иш юритиш қодалари бўйича кўришга ўтиш ҳақида ажрим чиқарилиб, унда бажарилиши лозим бўлган ҳаракатлар кўрсатилади.

Кодексга киритилган ўзгартиришларнинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, эндиликда суд ҳаражатларини тақсимлаш тўғрисидаги масала ҳал қилинмаганлиги ёки нотўғри ҳал қилинганлиги суднинг ҳал қилув қарорини бекор қилиш ёки ўзгартириш учун асос бўлмайди. Бундай ҳолда юқори инстанция судлари қарорнинг хулоса қисмида суд ҳаражатлари ушбу Кодекснинг 118-моддасида назарда тутилган тартибда тақсимланиши кўрсатиб ўтишлари лозимлиги белгилаб берилди.

Қонун билан суд қарорлари устидан кассация ва тафтиш тартибида шикоят қилиш муддатлари ҳам ўзгартирилди. Хусусан, кассация шикояти (протести) биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида, тафтиш тартибидаги шикоят (протест) эса, биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори, ажрими, қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан бир йил ичида бериладиган бўлди.

Тафтиш тартибидаги шикоят (протест) бериш муддати қуйи инстанция судлари томонидан ишни кўриш натижалари бўйича қарор қабул қилинганга қадар ўтган бўлса, шикоят (протест) ушбу судлар томонидан ишни кўриш натижалари бўйича қарор қабул қилинган кундан эътиборан уч ой ичида берилиши мумкин, яъни яна қўшимча уч ойлик муддат берилиши назарда тутилди.

Олий суд Раёсатида Олий суд раисининг, Бош прокурорнинг протести тегишли шахсларнинг мурожаати келиб тушган кундан эътиборан уч ой ичида, лекин судлов ҳайъати томонидан ишни тафтиш тартибида кўриш натижалари бўйича қарор қабул қилинган кундан эътиборан олти ойдан кечиктирмай киритилиши мумкин.

Суд қарорлари устидан апелляция, кассация ва тафтиш тартибидаги шикоят (протест) беришнинг ўтказиб юборилган муддати шикоят (протест) берган шахснинг илтимосномаси бўйича, агар илтимоснома шикоятни (протестни) бериш муддати ўтган кундан эътиборан уч ойдан кечиктирмай берилган ва шикоят (протест) бериш муддати ўтказиб юборилишининг сабаблари судья (суд) томонидан узрли деб топилган бўлса, тикланиши мумкин.

И. ЮСУПОВ,

Тошкент вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судьяси.

А. ХАЙТБОЕВ,

Қуйичирчиқ туманлараро иқтисодий суди раиси

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология, атроф-
муҳитни муҳофаза
қилиш ва иқлим ўзгариши
вазирлиги

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар
ҳаракати —
Ўзбекистон
Либерал-демократик
партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат ноижорат
ташкilotлари миллий
ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Максуд ЖОНИХОНОВ

Газета таҳририятнинг
компьютер бўлимида
саҳифаланди.
“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:

Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-1210
Адади: 1015.

Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 3 босма табок.

Баҳоси келишилган нарҳда.

Газета Ўзбекистон
матбуот ва ахборот
агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик
жиҳатдан сифатли чоп
этилишига “Шарқ” нашриёт-
матбаа акциядорлик
компанияси масъул.

Тошкент шаҳри,
Чилонзор тумани,
Новза кўчаси, 14-уй
Маълумот учун телефонлар:
98-111-48-29
99-994-70-52

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@umail.uz

Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ” дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.

Топширилган вақти: 20:00

1 2 3 4 5 6

ТАБИАТ БЕПИСАНДДАН ҚАСД ОЛАДИ

Бундан 70 йил олдин Лондон бошига ҳозирги Тошкентдаги каби ёмон ҳаво синови келди. 1952 йилнинг декабрида Лондонда об-ҳаво бирданига совиб кетади ва одамлар одатдагидан кўпроқ кўмир ёқиб уйларини иситадилар.

Урушдан кейинги Британия кўмири сифатсиз бўлиб, таркибида олтингугурт сақларди (иктисодий сабабларга кўра сифатли кўмир экспорт қилинарди). Шунингдек, Лондоннинг қатор туманларида кўмир билан ишлайдиган электростанциялар қурилган, шаҳарда трамвайдан воз кечилгани учун автобус ва автомобиллар кўпайган. Натижада, ҳавода олтингугурт оксиди миқдори ортиб кетади. Аксига шамол ҳам бўлмади ва куюк смог Лондон осмонида нақд тўрт кун (4-9 декабрь) сақланиб турди.

Туманли Альбион аҳолиси аввалга буни оддий туман деб қабул қилди. Бироқ кўчаларда ҳаракатланиш қийинлашди, смог уйларнинг ичигача кириб борди, театрлар томошаларни тўхтатди (сахна кўринмай қолди), ҳатто тез ёрдам машиналари юролмади ва беморлар ўзи касалхонага келишга мажбур бўлди... Жума куни бошланган смог сешанба куни тарқади. Энди ҳаммаси ортда қолди, дейишганида тиббиёт статистикаси жиддий ҳолатни намоён қилди. Маълум бўлишича, шу 4 кунда респиратор касалликлардан 4 минг киши ўлган. Уларнинг аксари ёш болалар ва кексалар эди.

Орадан 2 ой ўтгач подполковник Липтон Парламентда нутқ сўзлаб, смог 6 минг кишининг умрига зомин бўлганини айтди. Кейинчалик тиббий текширувлар такомиллашгач, “Буёқ смог” 12 минг кишининг ўлимига сабаб бўлгани ойдинлашди. Шунингдек, аҳолининг умумий соғлиғида жиддий из қолди. Смог кунлари Лондонда бўлган ва бўлмаган 1 ёшгача болаларнинг кейинги аҳоли солиштирилганида Лондондаги чақалоқларнинг астмага чалиниш ҳолатлари 8 марта кўпайгани маълум бўлди.

Марҳумлар сони тирикларни ўйлантириб қўйди ва маълум хулосаларга олиб келди. Аввало, одамлар атроф-муҳит, хусусан, тоза ҳавонинг инсонлар саломатлигига нақадар боғлиқлигини англашди. Ҳукумат янги экологик стандартларни қабул қилиб, сифатсиз ёқилгидан фойдаланишни чеклади, таркибида олтингугурт бўлган ёқилғиларга батамом тақиқ қўйди.

1952 йилдан бошлаб экологик қо-

нунлар қабул қилина бошлади. Хусусан, Лондон Сити қонуни (1954), “Тоза ҳаво тўғрисида”ги қонун (1956) қабул қилинди. Уй эгаларига кўмирдан кўра газдан фойдаланишни рағбатлантирувчи механизмлар ишлаб чиқилди.

Лондонда 70 йиллар олдин бўлган ушбу ҳодисаларда бизнинг ҳозирги аҳолимизга ўхшаш жиҳатлар кўплигини сезган бўлсангиз керак. Хўш, биз қандай хулоса чиқарамиз? Қонун чиқарувчилар, ижро ҳокимиятидан тортиб оддий фуқарогача нимани ўзгартира оламиз?

Масала шунда.

Бизда ҳавонинг ҳозирги ҳолати одамлар соғлиғига қандай таъсир қилгани тўғрисида статистик маълумотар йўқ, бу борада илмий-тадқиқотлар ўтказилмаптими ва ўтказилаётган бўлса, натижалари қандай, деган саволга ҳам жавоб йўқ, ҳозирча. Яъни миқёсни билмаймиз, зарарни аниқ баҳолай олмаймиз. Бироқ ифлос ҳаво зарарли эканини исботлаш ҳам шарт эмас.

Сўнгги пайтларда йўтал безовта қилаётган, касал бўлаётган ва ундан узоқ вақт тузала олмаётган одамларни кўп учратяпмиз. Ўзим ҳам умримда аллергия нима эканини билмас эдим, сўнгги йилларда сурункали йўтал билан курашиб келмоқдаман. Шифокорлар ҳам бундай шикоятлар билан мурожаат қилаётган беморлар кўпайганини айтишмоқда.

Янги таҳрирдаги Конституция-мизга “экологик ҳуқуқлар” деган тушунча киритилди. Аввал “экологик ҳуқуқ” тушунчаси йўқ эди. Хусусан, 49-моддада шундай дейилган:

Ҳар ким қулай атроф-муҳитга, унинг ҳолати тўғрисидаги ишончли ахборотга эга бўлиш ҳуқуқига эга.

Давлат фуқароларнинг экологик ҳуқуқларини таъминлаш ва атроф-муҳитга зарарли таъсир кўрсатилишига йўл қўймаслик мақсадида шаҳарсозлик фаолияти соҳасида жамоатчилик назоратини амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратди.

Шаҳарсозлик ҳужжатларининг лойиҳалари қонунда белгиланган тартибда жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилади.

Давлат барқарор ривожланиш

принципига мувофиқ, атроф-муҳитни яхшилаш, тиклаш ва муҳофаза қилиш, экологик мувозанатни сақлаш бўйича чора-тадбирларни амалга оширади.

Давлат Оролбўйи минтақасининг экологик тизимини муҳофаза қилиш ҳамда тиклаш, минтақани ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш юзасидан чоралар кўради.

Эндиликда ушбу ҳуқуқни таъминлаш чораларини кўриш керак.

Шу кунларда қонунчилик ташаббусига эга субъектлар, хусусан, экопартиямиз ва фаол депутатларимиз, ташаббуслар билан чиқишлари лозим. Шунингдек, тегишли вазирлик ва идоралар мавжуд вазият ва янги чақириқларни инобатга олган ҳолда зудлик билан таклифлар беришлари керак (балки бу жараёнлар аллақачон бошланиб кетгандир, унда яхши). Аминманки, барқарор энер-

гия таъминот ва экология муҳофазаси ўртасида мувозанатни топиш мумкин. Муқобил энергия, замонавий ёндашувлар ва ҳоказо бутун дунё қўллаётган усуллар бор-ку.

Оддий одам сифатида ҳар биримиз энергияни ортиқча исроф қилиш нафақат ҳамёнга, балки (асосийси) соғлиққа зарар эканини тушунган ҳолда, кундалик турмуш тарзи ва энергия истеъмолимизни танқидий кўриб чиқишимиз лозим.

Энергиями ёки экология деган дилемма ҳозирча йўқ. Қаловини топса, қор ҳам ёнади. Ҳам совқотмаслик ва ҳам тоза ҳаводан нафас олишни таъминлаш мумкин. Тартибларни бир кўриб, тузатиб чиқиш ва уларга амал қилишимиз керак. Ифлос ҳавода касал бўлмаслигимиз учун, болаларимиз, авлодлар соғлиғи учун.

Шаҳноза СОАТОВА.

Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Тошкент шаҳрида атмосфера ҳавосига кўрсатилаётган салбий оқибатларни камайтириш бўйича қуйидаги таклифлар илгари сурилмоқда:

- “Евро-4” стандартидан паст экологик тоифадаги мотор ёқилгидан (АІ-80 русумли бензин) фойдаланишни тақиқлаш;
- автотранспорт воситалари тирбандлигини камайтириш ва ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш мақсадида Тошкент шаҳри ҳудудида куннинг тигиз вақтларида (эрталабки соат 07:00дан 10:00га қадар ва 17:00дан 20:00га қадар) юк ташиш учун мўлжалланган, вазни 3,5 ва 12 тоннадан ортиқ транспорт воситаларини ҳаракатини чеклаш;
- 2010 йилгача ишлаб чиқарилган барча тоифадаги автотранспорт воситалари ҳаракатланишини тақиқлаш, автотранспорт воситалари эгаларига замонавий автотранспорт воситаларига ўтиш учун (электро-мобиль) имтиёзлар, переференциялар ва субсидиялар беришни йўлга қўйиш;
- сўнгги йилларда автомобиль йўлларида юзага келаётган тирбандликларни камайтириш мақсадида тажриба тариқасида автомобиллар ҳаракатини мақбуллаштириш учун автомобилларни “тоқ ва жуфт” кунларда бошқариш қонунчилигини жорий этиш;
- шаҳарнинг диққатга сазовор марказий кўчаларида автотранспорт воситаларидан холи ҳудудларни ташкил қилиш;
- жамоат транспортини тўлиқ электр, газ-баллон ёқилғиси ва бошқа муқобил ёқилғи турларига ўтказиш, шунингдек, йўл инфратузилмасини ташкил этиш;
- барча турдаги қурилиш объектларини (ижтимоий ва давлат аҳамиятига оид объектлар бундан мустасно) қуришга мораторий эълон қилиш;
- Тошкент вилоятининг Тошкент шаҳрига туташ туманларида саноат мақсадларида кўмир ёқилғисидан фойдаланишни тақиқлаш;
- микроиқлим мўътадиллигини таъминлаш, атмосфера ҳавоси сифатига ижобий таъсир этиш мақсадида сунъий сув ҳавзаларини барпо этиш;
- Тошкент шаҳрида фаолият кўрсатаётган Иссиқлик марказларида захира ёқилғиси сифатида мазутдан фойдаланишни кескин тақиқлаш;
- илмий ва пухта ишланган хулосалар асосида шамол тезлигини пасайтириш, тупроқ зарралари кўчишининг олдини олиш мақсадида Тошкент шаҳри атрофида “яшил белбоғ”лар барпо этиш;
- атмосфера ҳавосининг сифат кўрсаткичинини доимий эълон қилиб борадиган табло ва мониторлар ўрнатиш.